Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Strategiapäällikkö Ari Evwaraye

Asiantuntijalausunto koskien sisäisen turvallisuuden selontekoa VNS 4/2021 vp eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kuulemisessa

Aika: tiistai 5.10.2021 klo 12:15

Valtioneuvosto antoi selontekonsa sisäisestä turvallisuudesta eduskunnalle 20.5.2021. Selonteko ja sen valmistelu perustuivat eduskunnan päätökseen koskien edellistä, vuonna 2016 annettua selontekoa sekä pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan.

Asiaa on käsitelty työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kuulemisessa 14.9.2021, jossa esitettiin sisäministeriön yleisesitys sekä lausunto selonteosta. Viittaan kohteliaimmin kyseiseen lausuntoon selonteossa esitettyjen yleisten seikkojen sekä linjausten osalta. Tässä lausunnossa tarkastellaan selonteon osioita, joilla on selkeä tai erityinen kytkös valiokunnan toimialaan.

Selonteko tarkastelee sisäistä turvallisuutta systeemisesti. Tällä tarkoitetaan sitä, että sisäinen turvallisuus nähdään toisaalta sekä konkreettisten turvallisuusuhkien - kuten häiriöt, onnettomuudet, rikokset ja tapaturmat - toteutumisen, turvallisuuden tunteen että toisaalta niiden hoitamisen edellyttämien viranomais- ja muiden palvelujen summana. Erityistä huomiota selonteossa kiinnitetään turvallisuusongelmien juurisyihin, joiden taustalla olevat tekijät ovat tyypillisesti laajoja yhteiskuntapoliittisia kysymyksiä ja jotka liittyvät useampaan elämän osa-alueeseen.

Tasa-arvonäkökulma sisäisessä turvallisuudessa kytkeytyy ennen kaikkea arjen turvallisuuden henkilökohtaisuuteen; se, millaisia turvallisuusuhkia ihmiset kohtaavat ja miten todennäköisesti, on tilastollisesti voimakkaasti yhteydessä heidän henkilökohtaisiin tai heidän olosuhteisiinsa liittyviin ominaisuuksiin. Sukupuoli, sukupuoli-identiteetti sekä sukupuolen ilmaisu ovat keskeisimpiä tällaisia ominaisuuksia. Tarkastelukulma on valittu selontekoon, koska turvallisuuden parantaminen edellyttää yleisten, kaikkia palvelevien toimenpiteiden lisäksi eri väestöryhmien eroja ja olosuhteita huomioivia ratkaisumalleja.

Kyselyjen mukaan koko väestön tasolla sukupuoli ei ole merkittävä tekijä turvallisuuden tunteelle siltä osin, kuinka turvalliseksi vastaajat kokevat henkilökohtaisen elämänsä tai suomalaisen yhteiskunnan. Sitä vastoin

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

esimerkiksi miesten ja naisten välillä on joitakin eroja sen suhteen, mitkä asiat aiheuttavat huolta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että pienen, mutta verrattain luotettavan kyselyotannan perusteella heikossa sosioekonomisessa asemassa olevien parissa miesten ja naisten välillä on suhteellisen merkittävä ero turvallisuuden kokemuksessa siten, että heikossa asemassa olevat naiset kokevat elämänsä turvattomammaksi kuin miehet.

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa sekä onnettomuuksissa, jotka ovat kuolonuhreissa tarkasteltuna merkittävin arjen turvallisuuden uhka - noin 2 500 uhria vuodessa - ovat keski-ikäiset miehet yliedustettuina ja heidän suuri osuutensa selittää pääosin eroa verrokkimaihimme, kuten muut Pohjoismaat. Ero selittyy pääosin alkoholinkulutuksella ja muihin syrjäytymisvaaraan liittyvillä tekijöillä. Työelämämme on tapaturmakuolleisuuden näkökulmasta verrattain turvallista ja asiassa on tapahtunut merkittäviä kehitysaskelia viime vuosikymmeninä.

Arjen rikollisuus, eli toistuvat ja tavanomaiset väkivallanteot sekä omaisuusrikokset, kasautuu hyvin voimakkaasti sekä tekijöiden että kokijoiden osalta. Alle viisi prosenttia väestöstä tekee noin puolet kaikista rikoksista. Näiden rikosten tekijöistä valtaosa on nuoria miehiä ja rikosten taustatekijöinä ovat päihteiden käyttöön sekä yleiseen yksilötason syrjäytymiskehitykseen liittyvät seikat. Rikoksia tekevät henkilöt ovat myös muita useammin rikoksen uhreja eri tilanteissa. Henkirikoksissa tyypillinen uhri on keski-ikäinen mies.

Naisiin kohdistuva väkivalta on merkittävä ongelma Suomessa. Suomalaisista naisista lähes puolet on kokenut jonkinlaista fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa 15 vuotta täytettyään. Tämän indikaattorin osalta on huomioitava, että siinä tapahtuvat muutokset ovat varsin hitaita. Viranomaisten tietoon tulleista seksuaalirikoksista lähes kaikissa uhrit ovat naisia. Seksuaalista väkivaltaa kohdanneiden miesten osalta erityisenä haasteena onkin ali-ilmoittaminen, joskin myös naisiin kohdistuneesta seksuaalisesta väkivallasta edelleen vain pieni murto-osa tulee viranomaisten tietoon. Uhritutkimuksia ja poliisin rikostilastoja vertailtaessa on naisiin kohdistuneen seksuaalisen väkivallan ilmoitusalttius kuitenkin tuntuvasti noussut 2000-luvulla. Osa poliisin tietoon tulleista viharikoksista kohdistuu sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin.

Sukupuoliin sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvät erot turvallisuudessa näkyvät myös lapsissa ja nuorissa. Kouluterveyskyselyn mukaan tytöt joutuvat merkittävästi poikia useammin seksuaalisen häirinnän ja kaltoinkohtelun kohteeksi ja sukupuoli- sekä seksuaalivähemmistöihin

kuuluvien lasten ja nuorten riski tulla kiusatuksi koulussa on moninkertainen muihin lapsiin ja nuoriin nähden.

Yksilötason vakavista turvallisuusuhkista ihmiskauppa liittyy valiokunnan toimialaan kahtalaisesti. Toisaalta ihmiskauppaa esiintyy työelämän konteksteissa ja toisaalta sukupuoli on merkittävä tekijä erityisesti uhrin seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvassa osassa ihmiskauppailmiötä.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun liittyvät tekijät kietoutuvat yhteen muihin turvallisuuden eriarvoisuustekijöihin tavalla, joka edelleen kärjistää eroa keskimääräiseen turvallisuuden tasoon.

Selonteossa todetaan, että maahanmuutto itsessään ei ole sisäisen turvallisuuden kysymys. Alle 10 prosenttia Suomeen suuntautuvasta muuttoliikkeestä on humanitääristä maahanmuuttoa, johon kytkeytyviin kysymyksiin liittyy turvallisuusulottuvuus. Tällaisia kysymyksiä ovat muun muassa maahan muuttaneiden henkilöiden tausta, kotoutuminen sekä sosioekonominen asema ja syrjäytymisriski maassaoloaikana.